

ROK 2015 POD ZNAKIEM OBCHODÓW DZIESIĄTEJ ROCZNICY ŚMIERCI
MARIANA SAWY (1937-2005) SPRAWOZDANIE Z UROCZYSTOŚCI JUBILEUSZOWYCH:
KONFERENCJE, KONCERTY, KONKURSY

27 kwietnia 2015 r. minęła dziesiąta rocznica śmierci Mariana Sawy – kompozytora, organisty, improwizatora i pedagoga – wykładowcy warszawskich uczelni – Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina [dalej: UMFC] i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz nauczyciela średnich szkół muzycznych – Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych [dalej: ZPSM] nr 1 im. J. Elsnera i ZPSM nr 4 im. K. Szymanowskiego. W 2006 r. przyjaciele, współpracownicy i dawni wychowankowie Sawy powołali do życia Towarzystwo jego imienia. Organizacja ta stara się upowszechniać twórczość swojego patrona poprzez publikację jego utworów, organizację koncertów monograficznych i konkursów wykonawczych (dotychczas zorganizowano cztery organowe i jeden klawesynowy). Jako współorganizator Towarzystwo przyczynia się także do różnych inicjatyw podejmowanych np. przez UMFC lub przez ZPSM nr 4.

Do najważniejszych imprez zorganizowanych w 2015 r. z okazji dziesięciolecia śmierci kompozytora należy w pierwszym rzędzie ogólnopolska konferencja naukowo-artystyczna *Pulchritudo multiplex est*, w całości poświęcona życiu i twórczości Mariana Sawy. Organizatorem tej konferencji była Katedra Dyrygentury Chóralnej UMFC, zaś współorganizatorem Towarzystwo im. Mariana Sawy. Konferencja odbyła się 27 kwietnia 2015 r., a więc *in ipsa die* rocznicy. W obradach udział wzięli naukowcy i artyści z różnych ośrodków w Polsce, którzy przez szereg lat, na różne sposoby, zajmowali się upowszechnianiem twórczości Sawy lub badaniami nad nią.

Pierwszą sesję otworzył Leszek Mateusz Gorecki. Wygłosił on wykład zatytułowany *Marian Sawa – aneks do biografii*, poświęcony nieznanym aspektom biografii kompozytora. Wypowiedź referenta była oparta na źródłach i dokumentach archiwalnych, w większości dotąd nie badanych. Paulina Szklanna skupiła się z kolei na zagadnieniu recepcji twórczości Sawy, wspomniawszy o wykonaniach jego dzieł i wydawnictwach jemu poświęconych. Podobnych aspektów dotknęła Maja Baczyńska w wystąpieniu pt. *Interpretacja wykonawcy oraz forma prezentacji i promocji jako klucz do popularyzacji spuścizny Mariana Sawy*. Referentka omówiła problemy wykorzystania nowych technologii informatycznych i multimediiów w krzewieniu twórczości Sawy. Z kolei Jagna Dankowska spojrzała na twórczość poetką Sawy, dotąd niepublikowaną, z perspektywy filozofii. W referacie *O metafizycznych aspektach poezji Mariana Sawy* mówiła o ukrytym w nich pięknie, refleksjach i duchowych przemysleniach kompozytora-poety.

Kolejne trzy referaty (wszystkie tworzyły drugą sesję) odnosiły się do zagadnień religijnej twórczości Sawy. Julita Kosińska omówiła jego twórczość chóralną, wskazując gatunki, nurty duchowości, zastosowane teksty oraz ukryte figury retoryczno-muzyczne. Emilia Dudkiewicz poruszyła, z perspektywy teologii muzyki, postawę kompozytora jako artysty kreatywności biblijnej w świetle myśli kardynała Josepha Ratzingera – emerytowanego papieża Benedykta XVI. Odwołała się także do szeregu artykułów Stanisława Dąbka, który w swoich refleksjach zaproponował pojęcia „artysty kreatywności biblijnej” oraz „muzyki konfesyjnej”. Z kolei Elżbieta Siczek przedstawiła wypowiedź poświęconą muzyce polichóralnej Sawy.

Następny blok referatów obejmował zagadnienia muzyki instrumentalnej i pieśni solowych Sawy. Jolanta Sosnowska zanalizowała odkrytą w zbiorach pośmiertnych kompozytora (przekazanych później do Archiwum Kompozytorów Polskich BUW) *Sonatę* na skrzypce i fortepian – dzieło pochodzące z wczesnego okresu twórczości kompozytora. Referentka omówiła zastosowane przez Sawę dwudziestowieczne środki techniki kompozytorskiej (m.in. sonoryzm i aleatoryzm), ale przede wszystkim zwróciła uwagę na aspekt skordatury (przestrajanie skrzypiec ze stroju pierwotnego do odpowiednio zaproponowanego przez kompozytora). Po tę technikę sięgało w XX wieku niewielu twórców, stąd ten aspekt wydał się autorce, zarazem koncertującej skrzypaczce, interesujący. Marcin Paździór skupił się na zagadnieniu motywów podhalańskich w twórczości Sawy (był niegdyś autorem pracy magisterskiej o tej tematyce), a Marietta Kruzal-Sosnowska wraz z Dorotą Całek – na problematyce ekspresji muzycznej i problemów wykonawczych we wczesnych pieśniach Sawy. Referat był ilustrowany wykonaniem trzech pieśni Sawy: *Na redzie* (sł. A. Chodorowska) – prawykonanie, *Bliskość ukochanego* (sł. J. W. Goethe), *Wyjrzałam na ulicę* (sł. W. Chotomska). Dorocie Całek (sopran) towarzyszyła przy fortepianie Urszula Świerczyńska.

W ostatniej sesji Aleksandra Gajeka-Antosiewicz skupiła się na omówieniu twórczości klawesy nowej Sawy, sytuując ten repertuar w świetle polskiej muzyki klawesy nowej XX wieku. Jan Bokszczanin omówił natomiast zagadnienie neoklasycyzmu w muzyce Sawy. Ostatnie wystąpienie – Marcina T. Łukaszeńskiego i Urszuli Świerczyńskiej – było poświęcone fortepianowej twórczości o charakterze dydaktycznym omawianego kompozytora. Referatowi towarzyszyły artystyczne prezentacje uczniów PSM I st. nr 2 w Warszawie i Warszawskiej Szkoły Muzycznej, przygotowanych przez Urszulę Świerczyńską. Uczniowie wykonali utwory fortepianowe Sawy: *III Elegię* (Szymon Michalski), *I Elegię* i *II Obertaskę* (Dominika Dusińska).

Konferencja pozwoliła przyjrzeć się bliżej znanym i mniej znanym, a w niektórych przypadkach także nieznanym aspektom życia i twórczości Mariana Sawy. Omówiono zagadnienia muzyki chóralnej, polichóralnej, pieśni solowych, dzieł kameralnych, fortepianowych, organowych, klawesy nowych i skrzypcowych. Poruszono zagadnienia teologiczne, filozoficzne, dotyczące inspiracji podhalańskich oraz aspekty recepcji i percepcji. W przygotowaniu jest książka (wydawcą będzie UMFC w koprodukcji z Towarzystwem im. M. Sawy), w której znajdują się poszerzone wersje wygłoszonych referatów oraz nowe teksty, napisane specjalnie z myślą o tej publikacji. Referenci reprezentowali różne ośrodki naukowo-dydaktyczne z Polski: Uniwersytet Wrocławski, UMFC w Warszawie (Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, Wydział Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca, Wydział Instrumentalno-Pedagogiczny w Białymstoku), Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu, ZPSM im. F. Chopina w Warszawie, ZPSM nr 4 im. K. Szymanowskiego w Warszawie, Zespół Szkół Salezjańskich w Łodzi, Państwową Szkołę Muzyczną [dalej: PSM] I i II st. w Bytomiu, PSM I st. nr 2 w Warszawie. Poszczególne sesje w ramach konferencji prowadzili: prof. zw. dr hab. Bogdan Gola, dr hab. Marcin T. Łukaszeński, prof. UMFC dr hab. Ireneusz Wyrwa, dr Anna Ignatowicz-Glińska. Słowo na otwarcie obrad wygłosił: rektor UMFC, prof. zw. dr hab. Ryszard Zimak oraz kierownik Katedry Dyrygentury Chóralnej UMFC, prof. zw. dr hab. Bogdan Gola. Na zakończenie konferencji głos zabrał ponownie Bogdan Gola, a następnie dziekan Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca – prof. UMFC dr hab. Sławek A. Wróblewski.

Dzień wcześniej, 26 kwietnia 2015 r., w Sali Koncertowej UMFC odbył się koncert Katedry Dyrygentury Chóralnej z cyklu *Interpretacje Muzyki Chóralnej – Kompozytorzy Warszawscy*. Koncert, zatytułowany *Marian Sawa in memoriam*, był w całości poświęcony twórczości tego kompozytora. Zaprezentowano różnicowane przykłady jego dorobku solowego, kameralnego i przede wszystkim chóralnego – zarówno o tematyce świeckiej, jak i religijnej. Koncert otworzył rektor UMFC, prof. zw. dr hab. Ryszard Zimak. Następnie M. T. Łukaszeński wykonał *Cztery mazurki* na fortepian (1993/1994), a Jolanta Sosnowska (skrzypce) i Maria Gabryś (fortepian) – zaprezentowały prawykonania dwóch utworów na skrzypce i fortepian: *Burleski* (1967) oraz *Hommage à Karol Szymanowski* (1964). Kolejno Dorota Całek (sopran) i Urszula Świerczyńska (fortepian) wykonały: *Dwie pieśni* (*Wizja, Nocturn*, 1968) do słów T. Truszkowskiej. To również były pierwsze w historii prezentacje tych dzieł. Jan Bokszczanin zaprezentował natomiast organowy *Sekwens* (1988). Na koniec pierwszej części wystąpiła Orkiestra Smyczkowa ZPSM im. F. Chopina w Warszawie pod dyrekcją Aleksandry Włodarczyk (z klasy dyrygentury chóralnej prof. UMFC dra hab. Sławka A. Wróblewskiego), która wykonała *Góroliki* na orkiestrę smyczkową (2000), inspirowane motywami podhalańskimi.

Drugą część koncertu wypełniła w większości muzyka chóralna. Żeński Zespół Wokalny Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca UMFC pod dyrekcją Katarzyny Karbownik (z klasy dyrygentury chóralnej dra hab. Dariusza Zimnickiego) wykonał dwa utwory na chór żeński: *Ojciec nasz* (1992) i *Pater noster* (1982). Mieszany Zespół Wokalny tegoż Wydziału z towarzyszeniem Marceliego Koszarnego (organy), Alicji Krasińskiej (sopran) oraz Karola Wróblewskiego (recytator) pod dyrekcją Jerzego Sawickiego (z klasy dyrygentury chóralnej prof. zw. dra hab. Ryszarda Zimaka) wykonał następujące utwory: *Regina Coeli* na chór mieszany i organy (1996), *Laudate Dominum – Alleluja* na chór mieszany a cappella (1996), *Legnicka Rapsodia* na głos solo, głos recytujący i chór mieszany (1972) oraz *Dyptyk Wiejski* na chór mieszany a cappella (1988?). Po wykonanej następnie przez Maję Baczyńską organowej *Fantazji „Święty Boże”* (2003) ponownie wystąpił Zespół Wokalny wspomnianego powyżej Wydziału pod dyrekcją Anny Witkowskiej (z klasy

dyrygentury chóralnej prof. zw. dra hab. Bogdana Goli) z towarzyszeniem Damiana Skowrońskiego (organy). Wykonawcy zaprezentowali utwory: *Tota pulchra es amica mea* na chór mieszany a cappella (1994), *Tota pulchra es Maria* na chór mieszany a cappella (1999) oraz *Terra tremuit* na chór mieszany i organy (1997). Zespoły wokalne do koncertu przygotowali: prof. nadzw. dr hab. Ewa Marchwicka, prof. zw. dr hab. Krzysztof Kusiel-Moroz i wykł. Tomasz Hynek.

Nie tylko Warszawa upamiętniła dziesiątą rocznicę śmierci warszawskiego twórcy. 23 listopada 2015 r. odbyła się ogólnopolska sesja naukowa *Marian Sawa in memoriam* (kierownictwo naukowe – prof. zw. dr hab. Mariusz Kończal), zorganizowana przez Wydział Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy – Zakład Muzyki Kościelnej. W konferencji uczestniczyli: ks. prof. zw. dr hab. Kazimierz Szymonik, prof. zw. dr hab. Katarzyna Sokołowska, dr hab. Aleksandra Grucza-Rogalska, dr Michał Sławewski, dr Elżbieta Siczek. Odbył się także panel dyskusyjny. Tego samego dnia w kościele św. Trójcy w Bydgoszczy zorganizowano koncert poświęcony twórczości Mariana Sawy, w którym udział wzięli: Jakub Kwintal (organy), Damian Pastuszka (organy), Paweł Pawłowicz (klawesyn), Tomasz Gluska (trąbka), Męski Zespół Chorałowy Wydziału Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy pod dyktando Mariusza Kończala, Chór Mieszany Państwowego Zespołu Szkół Muzycznych w Bydgoszczy pod dyktando Aleksandry Grucza-Rogalskiej, Chór Wydziału Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej pod dyktando Mariusza Kończala.

Oprócz wspomnianych konferencji w Warszawie i Bydgoszczy, odnotowuję wykład Bartosza Patryka Rzymana o życiu i twórczości Mariana Sawy pt. *Marian Sawa – transcendentalizm i mistyka w twórczości wybitnego kompozytora z okazji zbliżającej się 10. rocznicy śmierci*, wygłoszony przez organistę często wykonującego utwory M. Sawy nieomalże na każdym swoim koncercie. Wykład miał miejsce 4 lutego 2015 r. w Saloniku Sztuk Różnych Katolickiego Stowarzyszenia *Civitas Christiana* we Wrocławiu (wprowadzenie do wykładu: Maria Ewa Syska).

W dniach 11-16 stycznia 2015, Towarzystwo im. Mariana Sawy, wespół z trzema warszawskimi szkołami muzycznymi, zorganizowało *Tydzień muzyki Mariana Sawy*. Początek roku wybrano na organizację tej imprezy ze względu na przypadającą 12 stycznia 78. rocznicę urodzin kompozytora. *Tydzień* odbywał się jednak pod znakiem obchodów 10. rocznicy śmierci kompozytora. Zorganizowano wówczas szereg imprez, w tym konkursy wykonawstwa muzyki Mariana Sawy – organowy i klawesynowy. Czwartą edycję Ogólnopolskiego Konkursu Organowego im. Mariana Sawy dla uczniów szkół muzycznych II stopnia zorganizowano (podobnie jak trzy poprzednie) w ZPSM nr 4 im. K. Szymanowskiego w Warszawie. Przesłuchania odbywały się w sali organowej, której od kilku lat patronuje Marian Sawa. Jury w składzie: prof. zw. dr hab. Stanisław Moryto – przewodniczący, prof. zw. dr hab. Joachim Grubich, prof. zw. dr hab. Elżbieta Karolak, przyznało następujące nagrody: w kategorii młodszej: I miejsce – Marcin Knura (Rybnik), II miejsce – Justyna Sobala (Opole), III miejsce – Piotr Zientarski (Warszawa), wyróżnienie – Jakub Pankowski (Opole). W kategorii starszej przyznano: I miejsce – Adam Zając (Kraków), II miejsce – Aleksander Jan Szopa (Warszawa), wyróżnienia: Piotr Chromiński (Warszawa), Szymon Gwód (Katowice) i Joanna Rosicka (Opole). W ramach *Tygodnia muzyki Mariana Sawy* odbył się również I Ogólnopolski Konkurs Klawesynowy jego imienia. Przesłuchania odbywały się w ZPSM nr 1 im. Józefa Elsnera w Warszawie. Jury w składzie: prof. zw. dr hab. Marek Toporowski – przewodniczący, dr hab. Lilianna Stawarz, dr Aleksandra Gajdecka-Antosiewicz, przyznało następujące nagrody: w kategorii studentów I miejsce zdobyła Karolina Kapela (Poznań), II miejsce – Stanisław Łopuszyński (Warszawa), III miejsce – Weronika Konstancja Stałowska (Poznań). Natomiast w kategorii uczniów szkół muzycznych I miejsce przyznano Klaudii Rogali (Kraków), II miejsce Joannie Morawskiej (Bielsko-Biała), zaś wyróżnienia otrzymały: Marta Pindór (Bielsko-Biała) i Magdalena Jędrzejewska (Gdańsk).

W ramach *Tygodnia muzyki Mariana Sawy* zorganizowano także wykład M. T. Łukaszewskiego o muzyce fortepianowej Sawy (12 stycznia 2015, ZPSM nr 4) oraz kilka koncertów. Podczas koncertu inauguracyjnego, który odbył się 11 stycznia w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie, zaprezentowała się Orkiestra Smyczkowa ZPSM nr 4 pod dyktando Macieja Pręstrzelskiego i Chór ZPSM nr 1 pod dyktando Katarzyny Sokołowskiej. Wystąpili ponadto organiści: Piotr Grinholc, Marcin Bukowian, Agnieszka Rybak i Piotr Chromiński oraz trębacz Marek Petykiewicz. Wy-

konano m.in.: *Koncert* na organy i smyczki Sawy, jego wybrane utwory organowe i kameralne, a także kompozycję Piotra Grinholca (w interpretacji kompozytora), poświęconą pamięci M. Sawy.

Z kolei 12 stycznia w ZPSM nr 4 odbył się koncert uczniów szkół muzycznych, którzy zaprezentowali wybrane utwory fortepianowe M. Sawy. Na koncercie uczniowie wykonali następujący repertuar: Agata Gniazdowska z ZPSM im. F. Chopina, uczennica prof. Katarzyny Ewy Sokołowskiej, zagrała dwie z cyklu *Miniatur: Smutną melodię* (2003) i *Krakowiaka* (2003); *Sonatę Ha-Fis* na instrumenty klawiszowe (1995) zaprezentował Maciej Skrzeczkowski z Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej [dalej: OSM] II st. im. Z. Brzewskiego, uczeń prof. Joanny Ławrynowicz-Just. Z kolei, *Dwa mazurki (I i III)*, 1993 wykonał Jakub Capała z ZPSM nr 4 im. K. Szymanowskiego, uczeń prof. Marii Palmowskiej-Guz. *Prelud stylizowany* (1975) przedstawiła Emma Pilch z PSM II st. im. J. Elsnera, uczennica prof. Joanny Ławrynowicz-Just, a *Trzy elegie* na organy lub fortepian (1995) – Szymon Drabiński z OSM II st. im. Z. Brzewskiego, uczeń prof. Karola Radziwonowicza. Na koniec koncertu Grzegorz Prokopczuk z ZPSM im. F. Chopina, uczeń prof. Katarzyny Ewy Sokołowskiej, wykonał *Toccatę* (1970).

Koncert finałowy odbył się 16 stycznia w ZPSM nr 2 w Warszawie. Był to koncert laureatów obu konkursów. Oprócz nich wystąpiła także uczennica ZPSM nr 2 im. F. Chopina, Aleksandra Kolbusz, która improwizowała na temat utworów J. S. Bacha i M. Sawy. Wykonano także nieznaną *Sonatinę* na werbel i fortepian M. Sawy, który dopisał partię fortepianu do istniejącego wcześniej utworu Ernsta Harrisa na werbel. Utwór wykonali: Anna Górna (werbel) i Agnieszka Kopačka (fortepian).

Tydzień muzyki Mariana Sawy potwierdził, że twórczością tego kompozytora zaczynają się stopniowo coraz częściej interesować nauczyciele i uczniowie średnich szkół muzycznych. Tej popularyzacji służy nie tylko konkursy: organowy i klawesynowy, lecz także warsztaty interpretacji muzyki Sawy. Dotychczas zorganizowano te warsztaty trzykrotnie w Zespole Szkół Muzycznych im. M. J. Żebrowskiego w Częstochowie: w 2010, 2012 i 2014 roku (planowane są kolejne – w 2016 roku). Jest to jednak zaledwie kropla w morzu potrzeb i szczególnie ciężka praca, aby do muzyki Sawy przekonać nauczycieli, często wykazujących dystans (a bywa, że i niechęć) wobec nieznanego repertuaru.

Poza wspomnianymi powyżej imprezami, muzyka Sawy rozbrzmiewała na licznych koncertach w kraju i za granicą. Przytoczenie pełnego wykazu wykonań zajęłoby zbyt wiele miejsca, dlatego ograniczę się do przedstawienia jedynie kilku nazwisk wykonawców, którzy w 2015 r. wielokrotnie prezentowali utwory Sawy. Należą do nich m.in.: Marietta Kruzel-Sosnowska (organy, prezes Towarzystwa im. M. Sawy i pomysłodawczyni wielu inicjatyw związanych z promocją jego muzyki), Jolanta Sosnowska (skrzypce), Bartosz Patryk Rzyman (organy), Jan Bokszzanin (organy), Aleksandra Gajdecka-Antosiewicz (klawesyn).

Do ważnych wydarzeń naukowych, związanych z promocją życia i twórczości Mariana Sawy, należą dysertacje doktorskie obronione w 2015 roku. Wszystkie te prace poświęcono zróżnicowanym aspektom twórczości Sawy. Skrzypaczka Jolanta Sosnowska uzyskała stopień doktora sztuki muzycznej w dyscyplinie instrumentalistyka, specjalność gra na skrzypcach, na podstawie pracy pisemnej poświęconej całości twórczości skrzypcowej Sawy, płyty CD z tymi utworami (z towarzyszeniem Marii Gabryś – fortepian i Marietty Kruzel-Sosnowskiej – organy) oraz prezentacji artystycznej. Sosnowska zajęła się wszystkimi utworami Sawy na skrzypce solo, skrzypce i fortepian, skrzypce i organy. W tej grupie sytuacji się również wczesne dzieła z okresu studiów kompozytora. Skrzypaczka podjęła się także ukończenia utworów pozostających w szkicach, przepisania utworów na komputerze ze słabo czytelnych lub nieczytelnych rękopisów, sporządzenia zapisu tabulaturowego głosu skrzypcowego *Sonaty* zawierającej technikę skordatury. Sosnowska zajęła się więc tymi utworami w sposób kompleksowy, począwszy od ich uporządkowania, ukończenia i przepisania, poprzez przygotowanie nagrania płytowego, wykonania i następnie napisania obszernej pracy naukowej z komentarzami rewizyjnymi i omówieniem problemów wykonawczych. Płytę z nagraniem kompletu tych dzieł opublikowała wytwórnia Naxos. Promotorem w przewodzie doktorskim Jolanty Sosnowskiej był prof. zw. dr hab. Andrzej Gębski. Obrona odbyła się w UMFC 26 maja 2015 roku.

Dwa następne przewody doktorskie zostały zrealizowane również w UMFC w Warszawie, w dyscyplinie kompozycja i teoria muzyki, specjalność teoria muzyki. Promotorem w obu postępowaniach

był prof. zw. dr hab. Stanisław Dąbek, a autorami dysertacji: Julita Kosińska i Leszek Gorecki. O obu pracach warto mówić łącznie, ponieważ stanowią one kompleksowe wejście w tematykę całokształtu życia i twórczości Sawy. Obie prace wzajemnie się uzupełniają. Julita Kosińska zajęła się bowiem religijną, wokalną i wokalnie-instrumentalną twórczością Sawy (obrona pracy odbyła się w UMFC 16 listopada 2015), zaś Leszek M. Gorecki zbadał drogę życiową kompozytora oraz inspiracje w muzyce instrumentalnej, której niewątpliwą podstawę tworzy muzyka organowa.

Poza wspomnianymi powyżej dysertacjami doktorskimi, trzeba jeszcze powiedzieć w uzupełnieniu o pracach licencjackich i magisterskich. Dotychczas Sawie poświęcono już kilkadziesiąt takich prac napisanych w całej Polsce, ale głównie w środowisku warszawskim. W roku 2015, na Wydziale Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca UMFC w Warszawie, powstały dwie prace dyplomowe: licencjacka Katarzyny Karbownik *Analogie i kontrasty w twórczości Mariana Sawy i Mikłósza Kocsára na podstawie wybranych utworów* (promotor: prof. nadzw. dr hab. Ewa Marchwicka) i magisterska Jerzego Sawickiego *Świeckie utwory chóralne Mariana Sawy w świetle jego twórczości chóralnej na przykładzie wybranych kompozycji* (promotor: dr hab. M. T. Łukaszewski).

Mariana Sawę wspomniano w roku jubileuszowym kilkakrotnie na antenie Polskiego Radia (Program II): Maja Baczyńska w audycji *Kwadrans bez muzyki* Beaty Stylińskiej oraz Andrzej Szadejko w swojej audycji *Organy nieograne*. Kompozytor był Postacią Tygodnia na portalu internetowym czasopisma „Presto. Prosto o muzyce klasycznej”. Wzmianki o obchodach jubileuszowych pojawiły się na łamach papierowego wydania magazynu „Presto”.

Reasumując, muzyka Mariana Sawy stanowi interesujący repertuar zarówno dla wykonawców, jak i dla naukowców. Podejmowane w 2015 roku działania mogą świadczyć o stopniowo coraz większym zainteresowaniu tą muzyką.

Marcin Tadeusz Łukaszewski

UMFC w Warszawie

Wydział Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2016.1.18>

KONFERENCJA NAUKOWA Z OKAZJI 70. ROCZNICY WYZWOLENIA KL DACHAU
DACHAU – NIEMIECKI OBÓZ KONCENTRACYJNY MIEJSCEM EKSTERMINACJI
DUCHOWIEŃSTWA POLSKIEGO (1939-1945) (CENTRUM EDUKACYJNE IPN
IM. JANUSZA KURTYKI W WARSZAWIE, 15 KWIEŃNIA 2015)

Dnia 9 kwietnia 2015 roku przypadła 70. Rocznicą wyzwolenia KL Dachau. Ten niemiecki obóz koncentracyjny był miejscem, w którym więziono największą liczbę duchownych różnych wyznań i narodowości. Łącznie niemieccy oprawcy zgromadzili ich tam 2796. Zdecydowaną większość, bo aż ok. 97%, stanowili duchowni wyznania rzymskokatolickiego, wśród których z kolei 1807 duchownych było Polakami. Z tej liczby 857 straciło życie. Nie bez przyczyny KL Dachau stało się synonimem martyrologii polskiego duchowieństwa w czasie II wojny światowej.

Przed wyzwoleniem obozu, w obliczu zagrożenia jego likwidacją, polscy duchowni zainicjowali i przeprowadzili nową ku czci Świętego Józefa. Jak później wielokrotnie wyznawali, „cud nastąpił”, a więźniowie KL Dachau odzyskali wolność. Po zakończeniu wojny, poczynawszy od 1948 roku, duchowni – byli więźniowie KL Dachau – systematycznie pielgrzymowali do Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu, aby złożyć hołd wdzięczności Patronowi swojego oswobodzenia. Wszyscy oni odeszli już do Boga po wieczną nagrodę. Dlatego tym bardziej cenna była jedna z inicjatyw kontynuowania ducha pamięci o nich, którą była konferencja, zorganizowana 15 kwietnia 2015 roku w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie, pod hasłem *Dachau – niemiecki obóz koncentracyjny miejscem eksterminacji duchowieństwa polskiego (1939-1945)*. Konferencja ta przypomniała uczestnikom, że zawierzenie Bogu i życie na co dzień ewangelicznymi wartościami daje człowiekowi niezwykłego ducha, który pozwala mu pozostać godnym człowiekiem i chrześcijaninem nawet w nieludzkich warunkach obozu koncentracyjnego. Stworzyła ona też niezwykłą okazję do przybliżenia dziejów ludzi, w tym szczególnie duchownych, którzy przeżyli gehennę KL

Dachau. *Spiritus movens* tej konferencji była dr Anna Jagodzińska (IPN), która wprowadziła przybyłych gości w tematykę oraz przedstawiła program.

Całość konferencji w założeniu została podzielona na trzy zasadnicze bloki. Ponieważ jednak ramy czasowe okazują się zazwyczaj nazbyt ciasne, dlatego też w trakcie konferencji program nieco zmodyfikowano.

Rozpoczynając pierwszy z przewidzianych bloków konferencji, wykład wprowadzający *Dachau, niemiecki obóz koncentracyjny – miejsce martyrologii duchowieństwa polskiego w latach 1939-1945* wygłosiła dr Anna Jagodzińska (IPN). Prelegentka wskazała w nim na KL Dachau jako na szczególny obóz koncentracyjny, w którym Niemcy nazisci w sposób planowy i systematyczny zgromadzili duchownych, których eksterminacja stała się jednym z ich głównych celów. Bezpośrednio po niej wystąpił ks. prof. dr hab. Tomasz Kaczmarek (WSD Włocławek), który był postulatorem procesów beatyfikacyjnych grupy 108 błogosławionych, męczenników za wiarę w czasie II wojny światowej. Ks. Kaczmarek był także kapelanem Jego Świątobliwości Jana Pawła II. Wygłosił on wykład na temat *Korzenie polityki eksterminacji duchowieństwa polskiego przez nazizm hitlerowski w KZ Dachau*. Wynikłe z niego wnioski skupiły się na dwóch zasadniczych wymiarach przyczyn prześladowania duchownych w obozach koncentracyjnych, w tym KL Dachau: zwalczanie warstwy inteligentkiej i przywódców duchowych narodu oraz tzw. *odium fidei*, czyli nienawiść do wiary. Jako trzecia w tej części konferencji wystąpiła dr Dorota Zielińska (IPN), która zaprezentowała temat *Księża zakonni w KL Dachau*.

Kolejny blok rozpoczął swoim wykładem prof. dr hab. Wiesław Jan Wysocki (UKSW). Zaprezentował temat *Etos człowieka za drutami – duchowy wymiar więzienia na przykładzie KL Dachau*. Poruszył w nim bardzo istotny wątek wolności wewnętrznej człowieka, której nie zdołają ograniczyć nawet warunki obozu koncentracyjnego i stała obecność śmieci. Potęgą ludzkiego ducha zbudowana na wierze nie pozwoli się bowiem ograniczyć. Wykład ten był niezwykle połączaniem historii z teologią duchowości. Niezwykle interesującym wystąpieniem było wspomnienie o ks. kard. Adamie Kozłowieckim oraz o jego spisanych wspomnieniach z okresu uwięzienia w KL Dachau. Opublikowane zostały pod tytułem *Ucisk i strapienie* i doczekały się już kilku wydań. Choć ks. dr hab. Stanisław Cieslak SJ (Akademia Ignatianum w Krakowie) zatytułował swoje wystąpienie *Wspomnienia ks. Kardynała Adama Kozłowieckiego SJ z KL Dachau*, to jednak tematyka zaprezentowana przez niego wybiegała również poza zakreślone ramy tematyczne. Wystąpienie wzbogacił film poświęcony postaci ks. Kardynała Kozłowieckiego pod tytułem *Kardynał Kozłowiecki – więzień KL Dachau 1940-1945* w reżyserii Rafała Wieczyńskiego. Po nim nastąpiła kolejna przerwa w wystąpieniach, która stanowiła doskonałą okazję do wymiany wiedzy, doświadczeń oraz nawiązania kontaktów pomiędzy badaczami martyrologii duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej.

Trzecią część otworzył swoim wystąpieniem ks. dr Jarosław Wąsowicz SDB, (dyrektor Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilekiej w Pile), który z właściwą sobie swadą zaprezentował temat *Działalność religijno-kulturalna salezjanów w KL Dachau w oparciu o materiały Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilekiej do dziejów KL Dachau*. Mówca zwrócił uwagę na fakt, że sfera życia religijnego i sfera kultury tworzonej w obozie koncentracyjnym budowały niezwykłą przestrzeń, w której więźniowie odzyskiwali poczucie wewnętrznej wolności i godności. Natomiast dr Rober Zadura (UMK), w wykładzie *Samarytanin w Dachau – o chorobach i pomocy na przykładzie życia bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego*, przybliżył uczestnikom konferencji problematykę epidemii niosących śmierć w warunkach KL Dachau, które urągały wszelkim zasadom higieny, oraz niezwykłego oddania człowieka człowiekowi w imię miłości bliźniego. Następnie dr Mariusz Żuławik (IPN), przy pomocy przygotowanej prezentacji multimedialnej, zaprezentował temat *Dokumenty dotyczące niemieckiego obozu koncentracyjnego Dachau w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*. Po tym wystąpieniu Tomasz Sudol (IPN) zaprezentował witrynę edukacyjną www.truthabout-camps.eu na stronie internetowej IPN w ramach tematu *Niemieckie obozy zagłady i obozy koncentracyjne w okupowanej Polsce*. Ma ona na celu podniesienie wiedzy i świadomości historycznej na temat martyrologii narodu polskiego oraz prezentowanie prawdy historycznej o obozach śmierci, a skierowana jest szczególnie do ludzi młodych. Na zakończenie dr Anna Jagodzińska poprosiła o zabranie głosu Elżbietę Sobótkę (byłego Konsula Generalnego RP w Monachium w l. 2006-2012), która w przemówieniu zatytułowanym *KL Dachau miejscem pamięci* wskazała na fakt, że historia obozu koncentracyjnego w Dachau oraz ofiara życia wielu tysięcy ludzi zobowiązuje do nieustannego upamiętniania, również w wymiarze międzyna-

rodowym, tragedii, do jakiej doprowadziły systemy totalitarne. Tę część zakończyła projekcja filmu, który otrzymał nagrodę podczas Międzynarodowego Festiwalu Filmów Katolickich Niepokalanów 1994, *Czas męki. Historia polskiego duchowieństwa w obozie koncentracyjnym w Dachau*. Jego głównym bohaterem jest ks. abp Kazimierz Majdański. Snuł on opowieść o niezwykłym cierpieniu za wiarę, które ponieśli duchowni uwięzieni w KL Dachau, o ich niezłomności w jej obronie i ogromnym zawierzeniu słowom Chrystusa, że ostatecznie On zwycięży świat. Ten niezwykle pouczający, wzruszający film, który opowiadał także o nostalgii uwięzionych za utraconą ojczyzną i wolnością, był doskonałym akcentem kończącym całość części wykładowej konferencji.

Konferencji towarzyszyły równolegle dwie wystawy, które nawiązywały w swojej tematyce do treści wykładów. Pierwszą z nich, pod hasłem *KL Dachau 1933-1945 – eksterminacja duchowieństwa polskiego*, przygotowali pracownicy IPN Ewa Wójcicka i Igor Makulski, korzystając z zasobów archiwalnych IPN oraz zbiorów prywatnych dr Anny Jagodzińskiej. Druga wystawa przygotowana została pod hasłem *Kardynał Adam Kozłowiecki, więzień KL Dachau i jego działalność powojenna przez duchownych i świeckich związanych z dziełem Muzeum Kardynała Adama Kozłowieckiego w Hucie Komorowskiej/Majdanie Królewskim, rodzinnej posiadłości zmarłego Kardynała*. Wystawy te znacząco ubogaciły całość zorganizowanej przez IPN konferencji.

W rzeczywistości, która nas otacza, a także wobec niektórych decyzji dotyczących kształtu polskiej edukacji historycznej, konferencje na wzór opisaną powyżej, zdają się być światłem nadziei, że ciekawe, rzetelne i kompetentne prezentowanie zagadnień związanych z historią Polski i Polaków jest możliwe. Należy wyrazić nadzieję, że pamięć o obozach koncentracyjnych oraz o ich prawdziwych twórcach utrwali się w świadomości przyszłych pokoleń. Postulat, aby takich wydarzeń było jak najwięcej, jest zatem w pełni uprawniony. Trzeba także żywić nadzieję, że polityka historyczna kreowana przez państwo polskie będzie wkrótce bardziej odpowiedzialnie kształtowana.

Ks. Jacek Brakowski SDB

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2016.1.19>

WYCHOWAĆ MŁODYCH NA DOBRYCH CHRZEŚCIJAN I PRAWYCH OBYWATELI
UROCZYSTA SESJA NAUKOWA Z OKAZJI JUBILEUSZU 200. ROCZNICY URODZIN
ŚW. JANA BOSKO (WARSZAWA, SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, 21 MAJA 2015)

W dniu 21 maja 2015 roku w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie z inicjatywy Parlamentarnego Zespołu Miłośników Historii i Sekcji Polskiej Associazione dei Cultori di Storia Salesiana (tłumaczenie własne: Stowarzyszenie Salezjańskiego Towarzystwa Historycznego) odbyła się uroczysta sesja naukowa z okazji jubileuszu 200. rocznicy urodzin św. Jana Bosko – założyciela Zgromadzenia Salezjańskiego. Sympozjum zgromadziło reprezentantów salezjanów, Córki Maryi Wspomożycielki Wiernych (salezjanki) oraz osoby świeckie. Otwarcia obrad spotkania naukowego dokonał ks. dr Jarosław Wąsowicz SDB, Kierownik Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej. Odczytał on list ks. dra Tadeusza Rozmusa SDB, członka Rady Generalnej Towarzystwa św. Franciszka Salezego w Rzymie. Następnie Poseł Rzeczypospolitej Polskiej dr Zbigniew Girzyński, przewodniczący Parlamentarnego Zespołu Miłośników Historii, przywitał prelegentów i wszystkich przybyłych. Wyraził on radość z faktu, że Polski Parlament jest drugim w świecie, po Parlamencie Włoskim, w którym odbywa się podobna sesja naukowa z okazji przeżywanego w tym roku w Rodzinie Salezjańskiej wspomnianego wyżej jubileuszu. Podczas sympozjum zostały wygłoszone następujące referaty: ks. dra Marka Chmielewskiego SDB (Przełożonego salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile, wykładowcy Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie) – *Podstawy pedagogiki i duchowości św. Jana Bosko*, ks. prof. dra hab. Stanisława Wilka SDB (byłego Rektora, wykładowcy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego św. Jana Pawła II) – *Rozwój dzieł salezjańskich w Polsce*, ks. prof. dra Stanisława Zimniaka SDB (Salezjański Instytut Historyczny w Rzymie) – *Wybitne postaci salezjanów polskich*, Pośła RP dra Zbigniewa Girzyńskiego (wykładowcy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) – *Salezjanie w Kolegium Kardynalskim* oraz ks. mgra Stefana Makurackiego SDB (Dyrektora Biura ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile) – *Szkolnictwo salezjańskie w Polsce*.

Pierwszy prelegent nie mógł być obecny, dlatego w jego imieniu referat został odczytany przez ks. mgra Michała Mejera SDB. Autor w swoim wykładzie, we wprowadzeniu, ukazał, że system wychowawczy św. Jana Bosko, nazywany systemem prewencyjnym, nie powstał przy biurku, ale jest owocem praktycznego pedagogicznego oddziaływania na młodzież. Jak podkreślił prelegent, ten system wychowawczy posiada trzy istotne elementy, a są nimi: modlitwa, nauka, rekreacja. Dla przykładu przytoczył dobrze znane salezjanom znamienne spotkanie wychowawcze ks. Jana Bosko z Bartłojem Garellem, które miało miejsce 8 grudnia 1841 roku. Święty wychowawca w pierwszym spotkaniu poznawał chłopca, poszukiwał wspólnej płaszczyzny porozumienia. Kiedy dowiedział się, że umie on gwizdać, poprosił, aby mu to zaprezentował. Następnie razem z nim odmówił modlitwę: Zdrowaś Maryjo. W ten sposób zaproponował mu wychowanie religijne, które wyrażają słowa Świętego: *Da mihi animas ceatera tolle* (Daj mi dusze, resztę zabierz). Następnie prelegent ukazał różnice pomiędzy systemem represyjnym a systemem prewencyjnym, który posiada nadrzędny cel wychowania ukierunkowany na zbawienie młodzieży. System wychowawczy św. Jana Bosko opiera się on na trzech filarach: rozumie, religii i miłości (z języka włoskiego – *amorevolezza* – określana jako specyficzna miłość wychowawcza). Domaga się ona – jak wskazał prelegent – możliwie częściej obecności wychowawcy przy wychowaniu. Taka obecność zwana jest asystencją. W końcowej części swojego wystąpienia autor referatu zwrócił uwagę na szczegółowe cele wychowania. Są nimi między innymi: wychowanie do posłuszeństwa, do czystości cielesnej, do gorliwego wypełniania swoich obowiązków, do nawiązywania przyjaźni oraz wychowanie do częstego przystępowania do sakramentu pokuty i częstego przyjmowania Komunii świętej. Te wszystkie wysiłki pedagogiczne były ukierunkowane – zgodnie z zamysłem św. Jana Bosko – na osiągnięcie świętości, będącej powołaniem każdego chrześcijanina.

Kolejny z zaproszonych prelegentów, ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk SDB, od strony historycznej zaprezentował wszystkim obecnym rozwój dzieł salezjańskich w Polsce. We wprowadzeniu ukazał, że zanim Zgromadzenie Salezjańskie dotarło do naszej Ojczyzny, wielu młodych chłopców emigrowało z Polski do Włoch w celu dostania się do zakładów salezjańskich. Byli oni przekonani o tym, że będą mogli tam zdobyć potrzebne wykształcenie oraz zrealizować swoje powołanie do kapłaństwa i życia zakonnego w duchu św. Jana Bosko. Jak pisał ks. prof. Wilk, w roku 1883 było ich około 300. Znaleźli się wśród nich między innymi: bracia Hlondowie, a wśród nich przyszli wielcy Polscy salezjanie: August – późniejszy Prymas Polski, oraz Antoni – wielki kompozytor. Do ich grona należeli również August Czartoryski i Bronisław Markiewicz (założyciel Zgromadzenia Michaelitów), obecnie obaj czczeni w Kościele katolickim jako błogosławieni. Po otrzymaniu formacji w Zgromadzeniu Salezjańskim we Włoszech myśleli o przeszczerpieniu charyzmatu salezjańskiego na ziemi polskiej. Pierwszym odważnym okazał się ks. Bronisław Markiewicz, który założył dom salezjański w Miejscu Piastowym. Jak się później okazało, to przedsięwzięcie było nieudane. Następnie w 1895 roku salezjanie przybyli do Oświęcimia. Początkowo było ich niewielu: ks. Franciszek Trawiński z dwoma klerykami. Następnie dołączył do nich ks. Józef Kopczyński. Referujący omówił początki obecności salezjanów w Oświęcimiu. Z racji na charyzmat salezjański dbający o wychowanie i kształcenie młodzieży, duchowi synowie św. Jana Bosko spotkali się z pozytywnym oddźwiękiem zarówno ze strony biskupów, jak i społeczeństwa. W roku szkolnym 1913/14 Zgromadzenie Salezjańskie otworzyło w Oświęcimiu szkołę zawodową. Już na początku posiadała ona 353 wychowanków. Odnaczała się wysokim poziomem nauczania. W dalszej części swojego wystąpienia prelegent wymieniał chronologicznie powstające placówki salezjańskie w Polsce: Daszawę (1904) – dekanat Stryj (obecna Ukraina) – tam powstał nowicjat dla kandydatów do Zgromadzenia Salezjańskiego, Przemysł (1907) – internat dla sierot wojennych, Kraków (1911) – sierociniec imienia Księcia Lubomirskiego, Pleszew, Kielce (1918) – Parafia pw. św. Krzyża oraz dom dziecka, Kraków (1918) – darowizna pałacyku na Dębniakach – obecnie siedziba Wyższego Seminarium Towarzystwa Salezjańskiego, Aleksandrów Kujawski (1919), Warszawę – ul. Lipową (1919), Różanostok (1919). Następnie prelegent wymienił kolejne placówki, które powstawały na ziemiach polskich: Poznań – ul. Wroniecką, Łódź, Płock (1932). Prelegent zwrócił uwagę, że na tak znaczny i stosunkowo szybki rozwój poszczególnych dzieł salezjańskich w Polsce miało wpływ wiele czynników, między innymi poparcie ówczesnego Nuncjusza Apostolskiego w Polsce kard. Achille Rattiego, późniejszego papieża Pius XI. Pod koniec referatu ks. prof. Stanisław Wilk SDB, aby zobrazować stan dzieła salezjańskiego w roku 1932, przedstawił zestawienia liczbowe. Wówczas Zgromadzenie Salezjańskie liczyło: 435 salezjanów i 85 nowicjuszy. Duchowi synowie

św. Jana Bosko prowadzili wówczas na ziemiach polskich: 3 małe seminaria, 5 gimnazjów, 6 schronisk, 10 parafii, 5 oratoriów, 20 oratoriów przyzakładowych. Ze względu na rozwój dzieła salezjańskiego, w roku 1933 nastąpił podział na dwie odrębne inspektorie zakonne: Północną i Południową. Prelegent zakończył swoje wystąpienie optymistycznym podsumowaniem, w którym wyraził się, że z pomocą ks. Bosko można wiele dobrego uczynić na niwie duszpasterskiej i wychowawczej, realizując w Kościele powszechnym i Zgromadzeniu Salezjańskim charyzmat św. Jana Bosko.

Kolejny prelegent, ks. prof. Stanisław Zimniak SDB, w swoim wystąpieniu przedstawił trzy wybitne postaci polskich salezjanów, których nazwał mianem protagonistów. Zaliczył do ich grona: błogosławionego ks. Augusta Czartoryskiego SDB, Sługę Bożego ks. Rudolfa Komorka SDB oraz Sługę Bożego ks. Kardynała Augusta Hlonda SDB. Uczestnicy spotkania naukowego mieli okazję poznać życiorys każdego z nich. Jako pierwszego prelegent przedstawił bł. Augusta Czartoryskiego. Jak podkreślił, przez niego i jego kapłaństwo Polska związała się ze Zgromadzeniem Salezjańskim. Bardzo ważnym wydarzeniem w życiu bł. Augusta było spotkanie ze św. Janem Bosko, które miało miejsce 18 maja 1883 roku w Paryżu w hotelu Lambert. Wówczas odnalazł on sens życia. Zapragnął, podobnie jak ks. Jan Bosko, oddać swoje życie posłudze pracy wychowawczej wśród młodzieży, szczególnie tej najbardziej potrzebującej. Początkowo założyciel Zgromadzenia Salezjańskiego, biorąc pod uwagę szlacheckie pochodzenie Augusta, z pewną rezerwą podchodził do jego zamiaru zostania salezjaninem. Zasugerował również potrzebę zgody Stolicy Apostolskiej. August przystał na taki warunek ks. Jana Bosko i zwrócił się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o wyrażenie zgody na jego wstąpienie do Zgromadzenia Salezjańskiego. Zgody udzielił papież Leon XIII. Następnie – jak referował prelegent – August Czartoryski przyjął sutannę z rąk ks. Bosko i pierwszą profesję złożył na ręce bł. ks. Michała Rua – pierwszego Przełożonego Generalnego Towarzystwa św. Franciszka Salezego. Następnie prelegent zacytował prorocze słowa św. Jana Bosko skierowane do ks. Augusta Czartoryskiego: „Zdziała ksiądz dużo dobrego dla Polski”. Przywołał też pragnienie wspomnianego wyżej ks. Rua, aby ks. August Czartoryski stał na czele ekspedycji grupy salezjanów do Polski. Tak się jednak nie stało, gdyż wspomniany błogosławiony wcześniej umarł. Nie wprowadził salezjanów do Polski, ale przez fakt bycia salezjaninem zeswatał Polskę ze Zgromadzeniem Salezjańskim. Przyczynił się do rozwoju powołań salezjańskich na ziemiach polskich.

Kolejnym zaprezentowanym przez prelegenta protagonistą salezjańskim był ks. Rudolf Komorek SDB. Był on synem Ziemi Śląskiej. Jego postać, jak wskazał prelegent, ciągle inspirowała i inspiruje dwa narody: Polskę, która go wydała ludzkości, i Brazylię, która doświadczyła jego wielkości polegającej na umiejętności bycia budowniczym dusz. Jego biografia składa się z trzech etapów: pierwszy związany z życiem rodzinnym, drugi – z życiem diecezjalnym i trzeci – z życiem salezjańskim. Jak wskazał ks. prof. Zimniak, Rudolf Komorek od swojej matki nauczył się pobożności wyrażającej się w kulcie eucharystycznym. Jako dziecko nie sprawiał nigdy problemów wychowawczych. Był usposobieniem pokory, małomówności, wielkiej zdolności i pilności w zdobywaniu wiedzy. Jako kleryk w diecezjalnym seminarium był przykładem dla kolegów. Jako kapłan również był wzorem do naśladowania. Będąc kapelanem wojskowym, niejednokrotnie ryzykował życiem, sam idąc na front, za co został dwukrotnie odznaczony. Był bardzo gorliwym duszpasterzem. W wieku 32 lat wstąpił do Zgromadzenia Salezjańskiego. Jego marzeniem był wyjazd na misje, co się dość szybko zrealizowało. Przełożeni skierowali go do pracy wśród Polonii w Brazylii. Z wielkim oddaniem zajmował się duszpasterstwem i posługą katechetyczną. Zapisał się w pamięci wiernych objętych jego pastoralnym oddziaływaniem jako kapłan zawsze chętny do pomocy ludziom najbardziej potrzebującym. Dwoma cnotami charakteryzującymi Sługę Bożego ks. Rudolfa Komorka, jak mówił prelegent, powołując się na opinię ks. Piotra Tirone SDB (pierwszego Inspektora, czyli Prowincjała Inspektorii św. Stanisława Kostki), były: miłość i pokuta.

Trzecią znaczącą osobą, która wpłynęła na rozwój Zgromadzenia Salezjańskiego i Kościoła w Polsce zaprezentowaną przez prelegenta, był Sługa Boży ks. August Hlond SDB: dusza wybrana, permanentnie pobudzająca innych do wszelkiego dobrego czynu. Jak zaznaczył prelegent, życie tego wielkiego salezjanina można podzielić na trzy etapy: salezjański, śląski i prymasowski. Jako kapłan posługiwał w Krakowie, Przemyślu i Wiedniu. Jako salezjanin, zapisał się jako ten, który otoczył staraniem wydawaną już o wiele wcześniej „Wiadomości Salezjańskie”. Przyczynił się do ich rozwoju. Spełniał posługę dyrektora – przełożonego zakonnego w Wiedniu, a później inspektora (1919-1922)

nowo powstałej prowincji salezjańskiej. August Hlond na każdym etapie życia, bez względu na rodzaj pracy i posługi, którą wykonywał, dał się poznać jako człowiek szlachetnego usposobienia, zawsze całkowicie oddany zadaniu, które wypełniał. Z powodu rygoru czasu dotyczącego wystąpienia prelegent nie przedstawił słuchaczom kompletnego życiorysu księdza Prymasa Hlonda, sugerując, że obecnym na sali członkom Rodziny Salezjańskiej jest on doskonale znany.

Kolejny wykład został poświęcony zagadnieniu obecności salezjanów w Kolegium Kardynałskim. Tytułem wstępu, dr Zbigniew Girzyński przybliżył słuchaczom, czym jest Kolegium Kardynałskie, określił jego zadania i przedstawił również jego ciekawą historię. Collegium Cardinalium Sanctae Romanae Ecclesiae (Kolegium Kardynałów Świętego Kościoła Rzymskiego) jest ogółem kardynałów Kościoła katolickiego, którego zasadniczym zadaniem jest wspomaganie papieża w kierowaniu Kościołem. Kolegium to zbiera się na konsystorzach zwoływanych przez następcę św. Piotra. Po wystąpieniu wakatów Stolicy Apostolskiej kolegium to zbiera się na konklawe w celu wybrania nowego papieża. Dzisiaj każdy kardynał jest biskupem, ale do roku 1962 tak nie było. Dla przykładu, Grzegorz VIII został wybrany papieżem, nie będąc biskupem. Do tego zacnego grona w historii Kościoła katolickiego zostało powołanych 15 salezjanów. Generalnie pochodzili oni z głęboko religijnych ubogich rodzin, często wielodzietnych. W większości dorastali w oratoriach i szkołach salezjańskich. Pochodzili z wielu krajów, w tym również z Polski. Prelegent wymienił chronologicznie z imienia i nazwiska wszystkich salezjanów, którzy przez papieży zostali mianowani członkami Kolegium Kardynałskiego. Oto oni:

Giovanni Cagliero (ur. 1832, zm. 1926), z pochodzenia Włoch, kreowany na kardynała w roku 1915;

August Hlond (ur. 1881, zm. 1941), z pochodzenia Polak, kreowany na kardynała w roku 1927;

Raúl Silva Henríquez (ur. 1907, zm. 1999), z pochodzenia Chilijczyk, kreowany na kardynała w roku 1962;

Stefan Trochta (ur. 1905, zm. 1974), z pochodzenia Czechosłowak, kreowany na kardynała in pectore w roku 1969, ujawniony w 1973 roku;

Alfons Maria Stricker (ur. 1910, zm. 2007), z pochodzenia Austriak, kreowany na kardynała w roku 1985;

Rosalio José Castillo Lara (ur. 1922, zm. 2007), z pochodzenia Wenezuelczyk, kreowany na kardynała w roku 1985;

Antonio Maria Javierre Ortas (ur. 1921, zm. 2007), z pochodzenia Hiszpan, kreowany na kardynała w roku 1988;

Óscar Andrés Rodríguez Maradiaga ur. 1942 rok, z pochodzenia Honduranin, kreowany na kardynała w roku 2001;

Tarcisio Bertone ur. 1934 rok, z pochodzenia Włoch, kreowany na kardynała w roku 2003;

Angelo Amato ur. 1938 rok, z pochodzenia Włoch, kreowany na kardynała w roku 2010;

Joseph Zen Ze-kiun ur. 1932 rok, z pochodzenia Hongkończyk, kreowany na kardynała w roku 2006;

Raffaele Farina ur. 1933 rok, z pochodzenia Włoch, kreowany na kardynała w roku 2007;

Ricardo Ezzati Andreello ur. 1942 rok, z pochodzenia Chilijczyk, kreowany na kardynała w roku 2014;

Daniel Fernando Sturla Berhouet ur. 1959 rok, z pochodzenia Urugwajczyk, kreowany na kardynała w roku 2015;

Charles Maung Bo ur. 1948 rok, z pochodzenia Mjanmanczyk, kreowany na kardynała w roku 2015.

Każdy z nich został przez dra Zbigniewa Girzńskiego krótko scharakteryzowany. Wykład został zakończony optymistycznym stwierdzeniem, że obecnie Zgromadzenie Salezjańskie ma powód do chluby, bowiem posiada czterech kardynałów z uprawnieniami elektorskimi.

Ostatni prelegent, ks. mgr Stefan Makuracki SDB, w swoim wykładzie skupił się na następujących kwestiach: ukazaniu krótkiej historii szkół salezjańskich w Polsce, ich efektywności oraz zakresu ich oddziaływania. Jak wskazał na początku swojej wypowiedzi, pierwszą miejscowością

na ziemiach polskich, gdzie powstała szkoła salezjańska było Miejsce Piastowe. Był to rok 1892. W sześć lat później Zgromadzenie Salezjańskie otworzyło kolejną szkołę w Oświęcimiu, która funkcjonuje do dnia dzisiejszego. W latach 1948-1989 roku szkolnictwo katolickie przeżywało kryzys związany z likwidacją przez państwo szkół i ośrodków wychowawczych prowadzonych wówczas przez zgromadzenia zakonne, w tym również salezjańskie. Obecnie salezjanie prowadzą w Polsce 53 szkoły (gimnazja, szkoły średnie i zasadnicze szkoły zawodowe) i troską pedagogiczną ogarniają 8555 wychowanków, nie licząc ośrodków wychowawczych, domów dziecka, placówek wsparcia stacjonarnego i dziennego. Wskaźniki efektywności działania wspomnianych placówek wychowawczych ostatnich kilku lat są zadowalające. W porównaniu z innymi szkołami, zdawalność matur jest w nich zadowalająco wysoka, prawie 100%. Ich uczniowie odnoszą również sukcesy na różnego rodzaju olimpiadach przedmiotowych. Wychowaniem salezjańskim w Polsce zajmują się również siostry salezjanki, które prowadzą zasadniczo przedszkola i szkoły podstawowe. Generalnie rzecz biorąc, wychowawcze oddziaływanie obejmuje w polskich szkołach salezjańskich grupę około 14 000 dzieci i młodzieży.

Na zakończenie tego naukowego spotkania podsumowania dokonali organizatorzy: ks. dr Jarosław Wąsowicz SDB i Poseł dr Zbigniew Girzyński. Podziękowali wszystkim za przybycie i wysłuchanie interesujących wykładów. Następnie wszyscy uczestnicy sympozjum udali się do kaplicy sejmowej, aby przed Panem Jezusem obecnym w Najświętszym Sakramencie pomodlić się w intencji przyszłości naszej Ojczyzny. Należałoby sobie życzyć, aby takie inicjatywy częściej odbywały się w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej.

Ks. dr Radosław Błaszczuk SDB WSD TS,
Łąd nad Wartą

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2016.1.20>